

PRIPOROČILA ZA MOKRO SEJANJE ARHEOLOŠKEGA SEDIMENTA

ODVZEM VZORCEV NA TERENU IN SEJANJE

Sistematičen odvzem večjih količin sedimenta po plasteh (za arheološke, arheobotanične in arheozoološke raziskave)

Vodja izkopavanj si na terenu naključno izbere več točk, kjer bo sistematično odvezel sediment. Sediment zbira po plasteh ali poglobitvah (odvisno ali gre za večfazno ali eno fazno naselbino). Vsaka vreča (ki naj bo iz močnega PVC materiala) sedimenta mora vsebovati svoj matični dokument, na katerem mora pisati najnujnejše: IME NAJDIŠČA, OPREDELITEV ARHEOLOŠKEGA OBDOBJA / KONTEKSTA, DATUM ODVZEMA, IME VZORCA (VZ št. ...), LOKACIJA ODVZEMA VZORCA / NAJDBE (SE, sek/kv), VOLUMEN ODVZETEGA VZORCA NA TERENU, VOLUMEN VZORCA PO SEJANJU (SPIRANJU) (ločeno za veliko in mali frakcijo).

Več o vzorcu se dopiše na dokumentacijski list (objavljen na naši spletni strani) v poizkopavalnem delu (tj. ob mokrem sejanju, sortiranju, štetju).

Mokro sejanje (spiranje) se izvede čim prej po odvzemu sedimenta. Pri tem se uporablja sita standardnih velikosti za slovenska najdišča (da so rezultati lahko med seboj primerljivi), tj. 3 mm odprtine na zgornjem situ in 1 mm odprtine na spodnjem situ. Pri izjemno bogatih (največkrat mokrotnih) najdiščih se uporablja še tretje sito z 0,5 mm odprtinami. Zgornje, največje sito mora biti trpežnejše, zato je priporočljiv material: nerjaveča pločevina (tipa »Rostfrei«) s 3 mm perforacijami. Ostali dve siti sta lahko mrežasti pri čemer mora biti mreža nujna iz nerjavečega materiala.

NE POZABITE: izmeriti volumen sedimenta pred spiranjem in volumen organskih frakcij, ki so se ujela na sitih (za vsako sito posebej) po spiranju !

Sistematičen odvzem manjših vzorcev (2-3 kg) sedimenta (za arheobotanične / delno tudi arheozoološke raziskave)

Posebne vzorce sedimenta za arheobotanične raziskave se jemlje samo v primeru, če gre za mokrotan, ilovnat sediment z dobro ohranjenimi nezoglenelimi rastlinskimi ostanki (kot so npr. s prostim očesom dobro vidni in prepoznavni lesni ostanki).

Tudi v tem primeru si vodja izkopavanj (v dogovoru z arheobotanikom) naključno izbere nekaj točk znotraj izkopavalnega polja, iz katerih sistematično zbira 2-3 kg vzorce sedimenta, od najmlajših do najstarejših plasti, zaželeno je, da se gre še nekoliko globlje, kot je na terenu vidna sterilna plast, kajti rastlinski ostanki (tudi kulturnih rastlin) so velikokrat prisotni še nekoliko pod »kulturno plastjo«, poleg tega pa so globlje v zemlji tudi veliko bolje ohranjeni.

ARHEOLOG MORA: vestno izpolniti matični dokument vsakega vzorca (glej zg.) !

Ostalo (mokra sejanje s posebnimi siti in postopki v laboratoriju; pregledovanje, sortiranje; vrednotenje; shranjevanje vzorcev) je izključno delo arheobotanika. Zato je zaželeno, da se vzorce za arheobotaniko hrani v temnem in hladnem prostoru ter se jih čim prej dostavi arheobotaniku (Inštitut za arheologijo, Tjaša Tolar).

Namerno odvzeti arheobotanični vzorci

V kolikor vodja izkopavanja med izkopavanjem opazi zanimivo, redko najdbo (npr. ostanki preje, tekstila, hrane v posodi, lesenega držaja v orodju, ognjišče, koprolite...), jih previdno odvzame.

ARHEOLOG MORA: najdbo dobro dokumentirati (fotografirati, zrisati, izpolniti matični dokument (gl. zg.) najdbe), spraviti v PVC vrečko, dobro (lahko tudi vakuumsko) zapakirati in spraviti v hladilnik. Najdbo mora čim prej dostaviti arheobotaniku.

VZORČENJE MOKREGA LESA / OGLJA:

V kolikor gre za večje kose lesa / oglja (v prečnem prerezu: nad 5 cm; oz. več kot 45 branik) je potrebno vzorčenje lesa za dendrokronologijo, pri čemer se opravi tudi identifikacija lesa. Odžagamo cca. 10 cm visok kolut, ga nežno očistimo in še mokrega spravimo v PVC vrečko. Najdbi nujno pridamo matični dokument.

Manjše kose lesa se popiše, zriše, fotografira, dokumentira ter shrani v PVC vrečke in v hladen, temen prostor. V poizkopavalnem, raziskovalnem delu se odloči, ali je vzorec potrebno tudi identificirati. Sledi delo v laboratoriju. Tudi tu naj se dela / odločitve izvajajo ažurno, saj so, predvsem mokri arheobotanični ostanki, s časom podvrženi popolnemu razpadu.

SHRANJEVANJE IN PREGLEDOVANJE ORGANSKIH OSTANKOV

Shranjevanje

Nezoglenele, z vodo prepojene makrorastlinske ostanke (les, semena, plodovi, idr.) je potrebno hraniti v vodnem mediju ter na hladnem (4 °C) in temnem. To velja predvsem za sedimente sprane pod točko b) in nezoglenele najdbe opisane pod točko c).

Zoglenele makrorastlinske ostanke (ogljje, zoglenela semena / plodovi) lahko posušimo.

Pregledovanje / sortiranje

Organske ostanke (živalske in rastlinske), ki so se ujeli na velikem situ (torej so večji od 3 mm), v celoti pregledamo, sortiramo in preštejemo (ali volumensko ovrednotimo).

Organskih ostankov, ki so se ujeli na malem situ, je ponavadi veliko preveč, da bi jih v celoti pregledali in prešteli, zato tu podvzorčimo. To pomeni, da naključno zajamemo podvzorec,

npr. 50 ml, in ga pregledamo v celoti. Podvzorec je nujno potrebno volumensko ovrednotiti in to tudi zapisati v dokumentacijski list posameznega vzorca.

V Ljubljani, 27.5.2013

Tjaša Tolar in Borut Toškan